

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Неофит Рилски”
за дисертационен труд на тема: „Нагласи към храненето и суплементацията
на деца със специални образователни потребности” за получаване на
образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 1.2.
Педагогика (Специална педагогика)

Автор: **Бианка Иванова Станкова**

Научни ръководител: **проф. д-р Емилия Хинкова Евгениева**

Настоящото становище е изготвено на основание заповед № РД-38-619
от 30.10.2024 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, както и на
решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Бианка Иванова Станкова е редовен докторант по професионално
направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) в катедра „Специална
педагогика“ при Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св.
Климент Охридски“.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен със
ЗРАС и Правилника за развитие на академичния състав на Софийския
университет.

Образованието и професионалният опит на докторант Станкова я
насочват към ОНС „доктор“ и към избора на темата на дисертационното
изследване.

Актуалност на тематиката

Днес все по-често се сблъскваме с проблеми, породени от неправилно
хранене - неизграден хранителен режим и култура на хранене, консумиране
на некачествени храни, водещи до високи нива на рисковите фактори,

застрашаващи здравето. От съществена значимост е създаването на хранителни навици в ранна детска възраст, оказващи влияние върху здравословното състояние и начина на хранене на децата, но също така оформящи хранителни навици и модели на хранене в зряла възраст и недопускащи влошаване на качеството на живот. Изследванията в областта на храненето на децата показват, че са необходими промени и конкретни действия, включително и проучване на нагласите към храненето и суплементацията на деца със специални образователни потребности. Това налага необходимостта от училищна политика, насочена към формиране на умения за правилно хранене и полагане на достатъчно усилия и по отношение на тези деца – опознаване на техните хранителни потребности, специфики при приемането на различни храни и начините за формиране на културата им на хранене. Затова дисертационното изследване на докторант Бианка Станкова е необходимо, актуално и значимо, заслужаващо голямо внимание.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа общо 206 страници, от които 174 основен текст структуриран в увод, 3 глави, изводи и препоръки, заключение. На 17 страници е посочена библиографията, включваща 181 източници от които 79 на кирилица и 102 на латиница; интернет източници – 25.

Приложението, разположено на 15 страници включва две анкети - анкета за анкета за студенти (с цел проучване на нагласите, теоретичната подготовка и практически опит на студентите в България относно храненето на децата със специални образователни потребности) и анкета за специалисти (с цел проучване на нагласите и практическия опит на специалисти в

България относно храненето на децата със специални образователни потребности).

Дисертационния труд е онагледен с 2 схеми, 16 таблици, 12 фигури и 21 графики, които представят резултатите от анкетното проучване.

В увода аргументирано се обосновава значимостта и актуалността на избраната тема и се представя концептуалната схема на изследването. Конкретизират се децата със специални образователни потребности, при които храненето и хранителният режим са от особено значение – с разстройство от аутистичния спектър, със синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност, с дислексия, с диспраксия и със синдром на Даун.

Литературният преглед по изследваната проблематика е направен умело в първа глава. Представен е задълбочен научен обзор по актуални и значими за дисертационното изследване въпроси. По-конкретно се разглеждат и анализират публикации, разкриващи същност, симптоматика, особености, дефиниции и класификации на посочените по-горе деца със СОП и спецификите свързани с храненето им. На основата на направения критичен анализ се обобщава, че хранителният режим при децата от аутистичния спектър трябва да се изпълнява на фона на индивидуална работа с психолог, логопед, ресурсен учител, за да се прилагат различни интервенции, съответстващи на индивидуалната им кондиция; балансираното хранене и здравословният избор на храна спомагат за подобряване на функционирането на детето със СДВХ в когнитивен, двигателен и поведенчески аспект; балансираната диета би било полезно при децата с дислексия; хранителните промени могат да се прилагат и да имат ефект, ако са част от мултифакторната подкрепа на децата с диспраксия; диетата при деца с Даун синдром изисква консумирането на храни, които съдържат монозахариди или

храни, в които липсват въглехидрати. Така на тялото се доставя здравословна храна и гладуване на микробната флора. Докторант Станкова формулира работещи препоръки към родителите, за да могат да възпитават култура на хранене у децата си.

В тази глава са представени световни и европейски документи, инициативи и добри практики по отношение на храненето. Подчертава се значимостта на Стратегия на ЕС относно храненето, наднорменото тегло и здравословните проблеми, свързани със затлъстяването; Стратегия на Здравната асамблея към СЗО за диета, физическа активности и здраве; посланията на Ланцетната комисията на УНИЦЕФ към СЗО; публикацията „Здравословна диета“ на СЗО. Специално внимание се обръща и на Национални регламенти, проучвания и анализи по отношение храненето и суплементите, които както и в световен мащаб, храненето на децата, културата на хранене и качеството на консумираните храни са обект на детайлен анализ и на прилагане на система от мерки, чрез които да се повлияе върху констатираните дефицити.

Смятам за особено ценно и значимо разглеждането на проблема за формирането на хранителна култура през призмата на учебното съдържание. Застъпеното съдържание съответства на съвременните разбирания за здравословно хранене. Предоставя възможности за по-ефективно формиране у децата и учениците на култура на хранене и отношение към здравето. Полезни са представените работни дефиниции и постановки на някои основни понятия, свързани със здравословното хранене.

Глава 3 и глава 4 представят методологията на изследване, анализа и обобщението на получените резултати. Конкретизирани са коректно обект и предмет на изследване, основна цел, 4 подцели и задачи, 3 хипотези. Описан е контингентът и са посочени и методите на изследване. Общият брой на

респондентите е 352 - 179 студенти от педагогически специалности на 8 български ВУ и 173 специалисти, подпомагащи обучението на деца със специални образователни потребности. Посочени са критерии за подбора на студентите и специалистите. За целите на изследването са използвани методите: теоретичен анализ; анкетно проучване; беседа със специалисти; статистически и графични методи за обработка на резултатите от изследването. За обработка на емпиричните данни са приложени метода Chi-square Тест за Независимост. Използвана е Python версия 3.8. с библиотеките Pandas, SciPy и Matplotlib.

Определени са конкретни числови параметри на преобладаващата част от отговорите в анкетите и количествена и качествена обработка и анализ на получените данни. Избран е качествен методологичен подход, за да се открият перспективите в мненията на респондентите, най-вече по отношение на мястото на теми, свързани със здравословното хранене и суплементите.

Докторант Станкова показва значими умения при осъществяване на количествен и качествен анализ на емпиричните данни от изследването.

Анализът на получените резултати ѝ дава възможност да направи важни изводи: въпреки различните активности в клас и извънкласните дейности, учениците нямат изградена култура на хранене, както и формирани устойчиви нагласи към правилен подбор на полезни за тях храни; 90% от респондентите се интересуват от принципите на здравословното хранене и ще имат мотивация за формиране на култура на хранене у децата със СОП; интересът към здравословното хранене е свързан с нивото на информираност на специалистите по темата; необходимо е разширяване и обогатяване на подготовката на студентите и специалистите по отношение здравословния начин на хранене; студентите (дори и тези по Специална педагогика и Логопедия) по време на обучението си не получават достатъчно научна и

пълна информация относно специфични диети, които са част от комплексната терапия при деца с различни нарушения в развитието и относно спецификите на здравословното хранене и суплементация на децата със специални образователни потребности; в подготовката на настоящите студентите и на работещите специалисти липсват достатъчно знания относно хранителните добавки (суплементите), нямат информация за заболявания или здравни проблеми, свързани с приемането на суплементи; студентите не са достатъчно подготвени и нямат необходимата информация по кои учебни дисциплини биха получили систематизирани знания относно здравословното хранене и суплементацията; учителите имат достатъчно практически опит при разработката на уроци и имплементирането на въпроси имащи отношение към хранене, суплементация и култура на хранене не би ги затруднила; ориентирани са кои са учебните предмети по които децата може да получават знания за здравословното хранене и суплементите, но малко са тези от тях, които виждат потенциалните възможности на останалите учебни предмети; респондентите са наясно кои от формите на работа с учениците са работещи по отношение на здравословното хранене на децата в практически план и др.

На базата на формулираните изводи се очертават съществени за педагогическата теория и практика препоръки.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 4 на брой, две от които са в съавторство. Всички са по проблемите на дисертационното изследване.

Автореферат

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. Достатъчно информативно е представено съдържанието по отделните глави. Открити са обобщените изводи, препоръки и приноси на автора.

Приноси:

Приемам напълно посочените от докторант Станкова приноси.

Препоръки и бележки към дисертационния труд:

Препоръчвам да се направят още публикации по темата на дисертацията, за да се споделят с повече читатели научните идеи, до които е стигнал авторът.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Бианка Иванова Станкова, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор”.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираното умение за научно изследване и анализ, за компетентно формулиране на изводи, както и приносите на автора, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на *Бианка Иванова Станкова* в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

Изготвил становището:

5.12.2024 г.

Проф. д-р Пелагия Терзийска